[ਆਦਿ ਅੰਗ ੧੩੬]

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ ॥ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ ॥ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ ॥ ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ ॥ ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥੧੩॥

ਫੱਗਣਿ—ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕਾਲ ਗੋ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਫੱਗਣਿ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਰੁਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹਿਮਕਰ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ ਮਨਿ ਭਾਵਤੀ ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ ॥** [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੯]

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥

ਫਲਗੁਣਿ=ਫੱਗਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਜਣ=ਮਿੱਤਰ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਗਟੇ= ਸਖਿਆਤਾਕਾਰ ਹੋ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ=ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਉਪਾਰਜਨਾ= ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। [**ਉਪਾਰਜਨਾ**=(ਕ੍ਰਿ: ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਉਪਾਰਜਨ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਨਾ] ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਸਜਣ=ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਲੋੜੀਦੜਾ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ ॥**
ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਨੀਕੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤਿਸਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥
[ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੦]

੨. ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ ਹਭ ਕਹੀ ਦਾ ਮਿਤੁ ॥
ਹਭੇ ਜਾਣਨਿ ਆਪਣਾ ਕਹੀ ਨ ਠਾਹੇ ਚਿਤੁ ॥ [ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੯੬]

੩. ਸਜਣੁ ਸਚਾ ਪਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾਂ ਦੈ ਸਾਹੁ ॥
ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਬਹਿਠਿਆ ਸੋਹੀਐ ਸਭ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੪੨੬]

੪. ਸਾਜਨੜਾ ਮੇਰਾ ਸਾਜਨੜਾ ਨਿਕਟਿ ਖਲੋਇਅੜਾ ਮੇਰਾ ਸਾਜਨੜਾ ॥
[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੪]

ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਫਲਗੁਣਿ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਵਟ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ=ਫਾਲਗੁਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫਲਗੁਣਿ ਜਾਂ ਫੱਗਣ ਆਇਆ, ਪਰ ਅਰਥ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਨੋਂ ਪਦ ਆਏ ਹਨ। ਵਾ—ਫਲਗੁਣਿ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਪੂਰਵਾਫਾਲਗੁਣੀ ਅਥਵਾ ਉਤਰਾ ਫਾਲਗੁਨੀ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਉਦੇ ਹੋਵੇ। ਫਲਗੁਣ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਹਰ ਡਾਲੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਖਿੜ ਉਠਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਬੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਰਹਮਾਹ ਦੇ ਅੰਤ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿੱਤਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਉਠਿਆ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਖੇਚਲਾਂ ਬਾਅਦ ਟਿਕਾ ਜਿਹਾ ਮਿਲਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਫਾਗ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਤੇ ਹੋਲੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਾਗ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਲੀ ’ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸੰਤ ਰੂਪ ਅੱਧ ਫੱਗਣ ਤੋਂ ਅੱਧ ਵਿਸਾਖ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਾਗ=ਸੰਗਯਾ=ਫਾਗੁਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਤਸਵ ਹੋਲੀ, ਫਲਗੁ=ਗੁਲਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਫਲਗੁ=ਫਲਗੂ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚੂਰਨ ਗੁਲਾਲ, ਜੋ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਘਟਨਾ ਜੁਗਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸਨੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਕੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਤਨਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਹੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਡੰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟਣਾ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬਣਾ, ਸੱਪਾਂ, ਠੂਹਿਆਂ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਯਤਨ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਫੂਕਣ ਦਾ ਸੀ। ਹਰਨਾਖ਼ਸ ਦੀ ਭੈਣ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ—ਹੋਲਿਕਾਂ ਅਤੇ ਢੂੰਡਾ ਹੋਲਿਕਾ ਨੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚਾਦਰ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਚਾਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਇਸਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਚਾਦਰ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੱਕੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਫੂਕਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੋਲਿਕਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ’ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਤੇ ਹੋਲਿਕਾਂ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਹੋਲਿਕਾਂ ਦਹਨ ਦਿਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਿਉਂਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ। ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹਰ ਸਾਲ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ, ਸੱਚ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਲਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ’ਤੇ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਚਿਖਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸੁਆਹ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਉਡਾਣੀਆਂ। ਫਿਰ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਸੁੱਟਣ ਲਗੇ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਲੋਕ ਇੱਕ ਦਾ ਗ਼ੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮੁਲਤਾਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਾ ਰਹੀ, ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਉਥੇ ਤਕ ਫੈਲ ਗਈ, ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਉਹਾਰ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਨਾਈ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਹੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ’ਤੇ ਜਾਂ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੁਆਹ ਦੇ ਥਾਂ ’ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਲ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਧੂੜਾ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਦੁਆਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲਿਜੁਗ ਤੱਕ ਇਹ ਦੁਆਪਰ ਵਾਲਾ ਰਿਵਾਜ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਰਾਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਤੇ ਰੂਪ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਹੋਲੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੋਲਾ ਅਤੇ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਦੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣਾ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਘੋੜਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਦੋ ਧੜੇ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਗ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਅਰੰਭੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਹੁਣ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਫੱਗਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਹੋਈ ਤੋਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਜਣੁ=ਮਿੱਤਰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੇ= ਸਖਿਆਤਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਇਕ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੀ ਨਹੀਂ! ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੜਾਉ। ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨੋਂ ਹੀ ਹੱਟ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਪਾਠ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ, ਇਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਕਰ। ਸੋ, ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਪਾਠ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸੱਜਣ ਮੰਨ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸੱਜਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥

ਸੰਤ ਭਗਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਸ-ਗਿਰਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ, ਉਹ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਾਮ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਦਾਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਸ ਲਿਆ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਊਚ-ਨੀਚ, ਮੂਰਖ, ਸਿਆਣੇ ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ ਖ਼ਿਆਲ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਖਜੂਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

ਯਥਾ— **ਫਰੀਦਾ ਰਬ ਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆਂ ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ੍॥**
ਜੋ ਜੋ ਵੰਞੈਂ ਡੀਹੜਾ ਸੋ ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੰਨਿ॥੮੯॥ [ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੮੨]

ਪੱਕੀਆਂ ਖਜੂਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪੱਕੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪ ਕਚਿਆਈ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਬਾਣੀ ਉਚਰਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਅਮਿਉ ਚਲਹਿ ਝਰਣੇ॥**
[ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੨੦]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਸਹਾਇਕ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੈਸਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਸੰਤ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਤੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਤੀਬਰਤਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਿਛੁੜਿਆ ਪਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਸੁਖ=ਅਨੰਦ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਸੇਜਾ ਵੀ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੇ ਹੁਣ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸੇਜਾ, ਪਤੀ ਔਰ ਸੁਖ ਦਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਜ਼ ਹਨ, ਇਹ ਅੰਤਰੀਵ ਹਨ। ਇਉਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪਤੀ ਤੇ ਸੁਰਤ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਹਨ। ਲਿਵ ਜੁੜਨ ਕਰਕੇ ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪੀ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਸੇਜਾ ਹੈ। ਮਨ, ਬੁਧ, ਚਿਤ, ਹੰਕਾਰ ਇਹ ਪਾਵੇ ਹਨ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬਿਰਤੀਆਂ ਰੂਪ ਬਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸੇਰਵੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣ ਹੈ। ਤੁਲਤਾ ਰੂਪ ਤੁਲਾਈ ਹੈ। ਸਮਤਾ ਰੂਪ ਵਿਛਾਈ ਹੈ। ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਤੋਤਿਆਂ ਰੂਪ ਕਢਾਈ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਰੂਪੀ ਫੁੱਲ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਰੂਪ ਰਜਾਈ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਰੂਪ ਸਿਰਹਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਹਣੀ ਸੇਜ ਵਿਛ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਵਿਛਾਈ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— **ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸੂਰੁ ਜੋਤਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਸਰਧ ਅਪਾਰਾ ॥**
ਨਵ ਰੰਗ ਲਾਲੁ ਸੇਜ ਰਾਵਣ ਆਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਿਰ ਧਨ ਮਿਲਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੩੭]

ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥

ਹੁਣ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇ=ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਹੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੨੭]

ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਾਇ=ਰਾਜਾ, ਵਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰੁ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਡਭਾਗਣੀ=ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾ ਕਦੇ ਮਰੈ ਨਾ ਜਾਇਆ ॥**
[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੮]

ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜੋ ਦੇਹ, ਵਾ—ਬੁਧੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਭਰਮ ਹੀ ਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **ਮਨਮੁਖ ਦੇਹੀ ਭਰਮੁ ਭਤਾਰੋ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਮਰੈ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੋ ॥**
ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮਨੁ ਦੂਜੈ ਲਾਇਆ ਸੁਪਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਤਾਹਾ ਹੇ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੫੮]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਕੰਚਨ ਰੂਪ ਸੁਧ ਦੇਹੀ, ਵਾ—ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ=ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਪਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਕੰਚਨੁ ਦੇਹੀ ਸਬਦੁ ਭਤਾਰੋ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭੋਗ ਭੋਗੇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪਿਆਰੋ॥**

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੫੮]

ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥

ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ, ਵਾ—ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਿੰਦ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੀਤ=ਜਸ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ:

ਯਥਾ— **੧. ਹਰਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਉ ਸਖੀ ਗ੍ਰਿਹੁ ਮੰਦਰੁ ਬਣਿਆ॥** [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੨੧]

੨. ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲੜੀਆਹ॥
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀਆ ਸੰਮ੍ਰਥ ਕੰਤ ਕੀਆਹ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੭]

ਭਾਵ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ :

ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲਵੈ=ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਇ=ਲਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— **੧. ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ॥** [ਬਿਲਾਵਲੁ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਅੰਗ ੮੫੮]

੨. ਲਲਾ ਤਾ ਕੈ ਲਵੈ ਨ ਕੋਊ॥ ਏਕਹਿ ਆਪਿ ਅਵਰ ਨਹ ਹੋਊ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੨]

ਜੇਕਰ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗਾ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਤਪਦਾ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗਾ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਘਟਦਾ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਲੰਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ

ਯਥਾ— **ਝਿਲਮਿਲਿ ਝਿਲਕੈ ਚੰਦੁ ਨ ਤਾਰਾ॥ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਨ ਬਿਜੁਲਿ ਗੈਣਾਰਾ॥**
ਅਕਥੀ ਕਥਉ ਚਿਹਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਮਨਿ ਭਾਇਦਾ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੦੩੩]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਫਿਰ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ=ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ, ਵਾ—ਸਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਦੋਵੈ ਥਾਵ ਰਖੇ ਗੁਰ ਸੂਰੇ॥**
ਹਲਤ ਪਲਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਵਾਰੇ ਕਾਰਜ ਹੋਏ ਸਗਲੇ ਪੂਰੇ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੫]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਇਥੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੭੩]

ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ ਕਿ :

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੋ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੪੨੫]

ਅਚੱਲ ਪਦਵੀ, ਕੈਵਲ ਮੋਖ਼ਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਇਸਥਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧ੍ਰੂਅ ਭਗਤ ਨੇ ਜਿਥੇ ੩੬ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਅਚੱਲ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਯਥਾ— **ਧ੍ਰੂਅ ਅਟਲੁ ਅਜਹੂ ਨ ਟਰਿਓ॥** [ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੦੫]

ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥

ਸੰਸਾਰ=ਜੋ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਬੜਵਾ ਅਗਨੀ, ਜੰਮਣ ਤੇ ਮਰਣ ਰੂਪ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ। ਭਰਮ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ। ਐਸੇ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਰਖਿਅਨੁ=ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਬਹੁੜਿ=ਭੀ ਬਹੁੜੋ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਇ=ਦੌੜਨਾ ਨ=ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— **ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਢੁ ਦੇ ਹਾਥੀ॥** [ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੬੩]

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਜੀਵਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਕਨਾ-ਨੂੰ ਤੂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਇਕਿ ਵਿਚਹੁ ਹੀ ਤੁਧੁ ਰਖਿਆ ਜੋ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈਆ॥** [ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੯੬]

ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥

ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਸਾ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਹਜੇ ਹੋਤਾ ਜਾਇ ਸੁ ਹੋਇ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੩੬]

ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਧਾਇ=ਧਾਵਨ, ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ-ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਉਠਦੇ। ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀ ਇਸਥਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੂਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੋ ਬਿਸਰਾਮੁ॥ [ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੧੮੬]

ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਮਨ ਦੌੜੇ।

ਯਥਾ— **ਜਨ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮ॥**
ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਜਾ ਰਾਖੀ ਰਾਮ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੮੨]

ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਅਨੇਕ=ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਜਿਹਵਾ=ਜੀਭਾ ਇੱਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **੧. ਏਕ ਜੀਹ ਗੁਣ ਕਵਨ ਬਖਾਨੈ ॥**
ਸਹਸ ਫਨੀ ਸੇਖ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੩]

੨. ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ॥
ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੋ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੭੪]

ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਐਸੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਚਰਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੋਹਿਥ ਭਏ ਲਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਤੇਹ ॥** [ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੩੧]

ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥੧੩॥

ਫਲਗੁਣਿ=ਫੱਗਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਿਤ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਸਲਾਹੀਐ=ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਤਮਾਇ=ਤਮੋ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਫੱਗਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਤਮਾਇ=ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੫]

ਜੇਕਰ ਆਪਾਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਯੋਗ ਨਹੀਂ :

ਤੁਧਨੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥ [ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੨੫੪]

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਕੈ ਆਖਣ ਪਾਹਿ ॥ ਵਡਾ ਨ ਹੋਵੈ ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ ॥** [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯]

ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਲਈ ਦਵਾਈ ਖਾਈਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਕੱਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਲਈ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਮਾਇ=ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਸੇ ਹਰਿ ਹੋਏ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕੇਲ ਕੇਲਾਲੀ ॥** [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੬੬੭]

ਨੋਟ :—ਕਥਾਵਾਚਕ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ" ਦੀ ਅਰਥ ਵੀਚਾਰ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਕੇ ਕਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਜੀ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੧੩੬]

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਦਰਗਹ ਸਚਿ ਖਰੇ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਆ ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ ॥ ਕੂੜ ਗਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਏਕੁ ਧਰੇ ॥ ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ ॥੧੪॥੧॥

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ=ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਾਜ=ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਵਾ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਜਨ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮ ॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਜਾ ਰਾਖੀ ਰਾਮ ॥**
[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੮੨]

੨. ਕਾਰਜੁ ਸਵਰੈ ਮਨ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਜੈ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੧੩]

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਦਰਗਹ ਸਚਿ ਖਰੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਵਾ—ਜਿਸਨੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ=ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਖਰੇ=ਚੰਗੇ, ਸਚਿਆਰ ਹਨ।

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਚਰਨ, ਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਚਰਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਧਿ=ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹਨ, ਐਸੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਓਟ ਤੱਕੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਭੈ ਦਾਇਕ ਕਠਿਨ ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰੇ=ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾ—ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਪਿ ਬੋਹਿਥ ਚਰੀਐ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ॥**
[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੦]

੨. ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਪਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਭਵਜਲ ਉਤਰੇ ਪਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥ [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੮੪]

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਆ ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਪਾਈਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਈਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਰੇ=ਸੜਦੇ, ਵਾ—ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਜਰੇ=ਜਕੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਕੂੜ ਗਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਇਕੀ ਝੂਠੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਵਾ—

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜੋ ਝੂਠੇ ਅਤੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋ ਬਿਧੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਵੈਤ ਵਾਲੀ ਮਤ ਵੀ ਨਸੀ=ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਦ੍ਵੈਤ ਨਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਨਾਲ ਲਬਾਲਬ ਭਰ ਗਏ ਹਨ। ਵਾ—ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਭਾਵ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਏਕੁ ਧਰੇ ॥

ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਇਕੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਤਨ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੁ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਏਕੋ ਜਪਿ ਏਕੋ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਏਕੋ ਮਨ ਆਹਿ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੮੯]

੨. ਮਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਾ ॥ [ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੧]

੩. ਧਰ ਜੀਅਰੇ ਇਕ ਟੇਕ ਤੂ ਲਾਹਿ ਬਿਡਾਨੀ ਆਸ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੭]

ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਦਰਿ ਕਰੇ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ, ਸਾਰੇ ਮੂਰਤ ਭਲੇ=ਸਫਲੇ ਹਨ। ਮੂਰਤ=(ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਮਹੂਰਤ) ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ੧੨ ਖਿਨ ਦੇ ਤੁਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਲੇਖੇ ੪੮ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਮਹੂਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਮੂਰਤ ਦਾ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹੂਰਤ ਦਾ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਵੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹੂਰਤ ਅਤੇ ਸਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ੧੮ ਨਿਮਖ=੧ ਕਾਸ੍ਟਾ। ੩੦ ਕਾਸ੍ਟਾ=੧ ਕਲਾ। ੩੦ ਕਲਾ=੧ ਛਿਨ। ੧੨ ਛਿਨ=੧ ਮਹੂਰਤ। ੩੦ ਮਹੂਰਤ=੧ ਦਿਨ ਰਾਤ। ੧੫ ਦਿਨ-ਰਾਤ=੧ ਪੱਖ। ੨ ਪੱਖ=੧ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਮਹੀਨੇ=੧ ਰੁੱਤ। ੩ ਰੁੱਤਾਂ=੧ ਐਨ। ੨ ਐਨ=੧ ਸਾਲ।

ਯਥਾ— **ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ ॥** [ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੧੦੯]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੇ+ਦਸ ੨+੧੦=੧੨ ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ, ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ, ਪੰਦਰਾਂ ਥਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਤ ਵਾਰ ਭਲੇ=ਸੋਭਨੀਕ, ਵਾ—ਸਫਲੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ ॥੧੪॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਵਾ—ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਰੇ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਂ ਦਾਸ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਮੰਗਤਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼=ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦਾਨੁ=ਭਿਖਿਆ ਮੰਗੈ=ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਪਾਉਣਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਨਿਮਾਣੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **੧. ਦਰਸਨ ਪਿਆਸੀ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਨਦਿਨੁ ਨੀਤ ॥**
ਖੋਲਿ੍ ਕਪਟ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮੀਤ ॥ [ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੩]

੨. ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਪਿਰ ਕੈ ਤਾਈ ਜਿਉ ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਬੂੰਦੇਰੇ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀਅੜਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ [ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੧੭]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com